

leme s hogy hiven sugározza-e vissza Nagy Péter cár minden cári utódának politikáját egész a mai napig.

Katalin cárnő kelet-római rémképei, — ki egy unoka nagyságát akarta biztosítani (Constantin nagyherceg), aki azonban soha sem lépett trónra, — Lengyelország felosztása, a kuschuk—kainardschüi béke, a szent szövetség és a krimi háboru, hogy tovább ne menjünk, mint kiolvasható ama végrendeletből, mert az képviseli a cárok állampolitikáját.

Egy történetbuvár sem bizonyíthat a történelmi tények ellen s Nagy Péter tényleg úgy gondolkodott, amint azt állítólag I. Napoleon a szájába adá. A Romanoffok leghőbb vágya I. Pétertől kezdve, a Fekete- s Balti-tenger birhatására, Konstantinápolyra és így a Balkánra és Boszporusra van irányítva. Ezt bizonyítja Cherson város déli kapuján álló és Katalin cárnő által készített felirat: „Itt vezet az ut Stambulba“. És még egy cárnak se jutott eszébe ezen felírást esetleges félremagyarázások elkerülése végett eltávolítani.

Egy végrendeletnek sem kell okvetlenül írva és jegyzők által hitelesítve lennie, csak át kell változtatni e szót végrendelet e szóvá: hagyomány s azonnal egy tágabb látkör nyílik meg.

Hagyomány volt Julius Caesarnak a császárságról való álma is, melyet Octavián valósított meg: a Hohenstaufok tönkremenése, a német Ottók Olaszország után való vágyának hagyományából származott; hagyomány volt Hutten Ulrich „En mertem“ - je, a mire a német nemzet befejezett egyesülése után 300 évi időköz után emlékezett vissza.

Ép ily hagyomány Péter cárnak végrendelete, ha nem is használta a holt betűket, hogy az írva az utókornak megőriztessék. Élt ez folyton, mint szóhagyomány, hol hangosabban, hol szerényebben nyilvánulva, azon mértékben, mint Oroszország hatalma, emelkedés vagy hanyatlásban volt. Lelkesíté Anna cárnő tanácsadóit és hatalmasan lángolt Katalin becsvágyó szívében, diplomatikus szerénységgel járta át gondolatait I. Sándornak és hatalmasan izgatta Miklós cár agyát, míg ez egy napon a tömeghez leülepedve, a pánszláv program pontjait óriási ámitásokká dagasztá. Az eredetileg lágy kedélyű II. Sándort megmámorítá, egyensúlyából kimozdítá és megkeményíté.

És bizonyítsa be százszor is a történetirő, hogy azon okmány, mely Nagy Péter cár végrendelete nevet viseli, hamisítvány, a világ hisz e végrendeletben, mert annak tartalma, az állítólagos örökhagyónak és cári utódainak jellemével hiven megegyezik. Hisz a rómaiak is hittek Julius Cézár állítólagos végrendeletében, melyet a meggyilkolt hulláján nekik Antonius felolvasott. A polgári életben, hol az enyém és tied között dönt a bíró, a betű képezi a bizonyítékot, a történelemben azonban a szellem.

Ha I. Napoleon Nagy Péter végrendeletét valóban csak kiszelte és Lesurnek művében leendő nyilvánosságra hozatal céljából átadta, úgy legalább az az egy bizonyos, hogy Napoleon a hagyományokat és a Romanoffok jellemét, mint senki más, lángeszűleg feltudta fogni s ha nem is mondta ki Péter cár azt, a mit a korzikai óriás eltávozott lelkére fog, de bizonyára gondolta.

Egy látnok szavai azok, mik e végrendeletben foglaltatnak.

Ime néhány cikkely a végrendeletből:

A III. cikkely figyelmeztet „minden módon északra, a Balti-tenger hosszában kiterjeszkedni, hasonlóképpen délen a Fekete-tenger hosszában“.

Az V. cikkely: „Az osztrák ház érdeklődését az iránt felkelteni, hogy a törökök Európából kiűzessenek s ezen ürügy alatt egy állandó hadsereget tartani. A Fekete-tenger partján utakat építeni s folytonos előnyomulással egész Konstantinápolyig terjeszkedni“.

A VIII. cikkely: „Annak valódiságát elismertetni, hogy az indiai kereskedelem a vi-

lágkereskedelem s aki azt bírja, — Európa ura“.

És 154 évvel Péter halála után, aki ezeket az alapelveket állítólag leírta és 65 év múlva akkortól, amidőn ezek állítólag kiszeltettek volna, fenyegetőleg bizonyítja be a Kárpátokban, a Fekete-tengeren és a Dardanelláknál az ágyudörej, hogy ezen cikkelyek nem egy pazar képzelet torzszülöttjei, hanem szívós történelmi étellel bírnak, eredménytelenül alkalmazva az egyik, félénken elhibázva a másik által, míg végre mégis kitörésre jutottak, — *majdnem az egész világot lángba borítva*.

A mai nemzedéknek megkönnyítette Oroszország Péter cár hagyománya talányának megfejtését.

Szeless Adorján.

A háborus London.

Egy előkelő bécsi ur, aki most került haza Londonból, a *Neue Freie Presse*ben így jellemzi a háborus London:

— Este érkezünk meg Londonba, a nyugtató északkeleti pályaudvaron, miután hónapokon át nem volt szabad elhagynunk *Man* szigetét, ahol a háboru kitörése ért bennünket. Amikor autónk a sötét utcátömkelegbe robbog, nyolcat üt az óra. Sajátságos látvány. A reklamtransparenteknek a sötét házak falain felkapaszkodó és ismét lekuszó villamlámpáit efujta valaki vagy — valami. Eltüntek csillogó koszorú a lámpáknak, amelyek azt hirdették: „Idegerősítőül igyatok Dewars Whisky!“ vagy „Sir Herbert Tree — David Copperfielden!“ Utcái és kirakatlámpák egyszertűen ninesenek. Nincs acélkék ég narancsszínű reflekszekkel, amely annyira London sajátossága volt, hogy tőle elválaszthatatlannak tetszett. Mindezek helyett megmagyarázhatatlan, aggasztó, nyomasztó valami. Kisérteties hussogás, tempított tüllkölés, nehéz, visszafojtott zihálása valami nem egészen rendben működő óriási gépnek. Az autó óvatosan robbog a híres *Trafalgar Square*on keresztül, ahol *Nelson* büszke, karsu szobrán elnyelte az éjszaka és a sötétség. Azonban hirtelen mégis előtűnik a szobor: hat különböző irányból fénykévek szóródnak a térre. A fényképek átkutatják minden irányban az égboltozatot, titokzatos *Zeppeline*ket keresve. Számtalan fák arc tűnik fel néhány pillanatra, azután ismét sötét minden. A szorongó, kisérteties érzés mindinkább növekszik. A közlekedés megakadt, várakoznunk kell. Végre legördül a kocsink a *Themsehez*. A máskor csillogó, állandóan hullámzó folyam, a „*River*“, sötétén, élettelenül, mint egy megbémultan terül el. Sötét és élettelen a szállodánk is. Mindjárt a belépésnél figyelmeztetnek bennünket a villamos lámpa óvatos kezelésére. Nem alszik az ördög! Minden sarokban idegesség, az egykori nyugalomnak és a biztonság érzetének nyomai sincs már.

Másnap reggel. Az utcákon mindenütt barna, aranygombos khakiruhás katonák, Lapos sapkák, karsu sétapálcikák. Láttukra igazán nincs az embernek az az érzése, hogy majd ezek „fogják felszabadítani a világot a német járom alól.“ Csaknem mindannyian simára borotváltak, legföljebb, ha bajuszuk van. Szakállas honvédő Albionban teljességgel elképzelhetetlen. Egyébként a derék vitézek, alkiknek az a feladata, hogy *John Bull* szigetországát megvédelmezzék a „teuton inváziótól és kegyetlenkedésektől“, majd hatalmas óriások, majd törpeszerű megjelenések, miután az angolok az utóbbi időben rájöttek arra, hogy kis ember néha nagy bottal jár. Így keletkezett a kicsinyek ezrede, a *bantam*. Ha a moziban valamelyik szkecsben ilyen bantamok jelennek meg a színpadon, hátártalan a lelkesedés és elragadtatás. Mig sok katona arcáról hideg elszántság olvasható le, számos arcon nagyfokú, félreismerhetetlen kimerültség látszik. Ez a kimerültség kétségtelenül az ujoncképzés kegyet-

len szigorúságának tudható be. Nemrégiben azt írta egy ismerősöm, hogy egy 24 embernek számt helyiségben hetvenketten vannak összehúzó. Ágyuk: csupaszs deszka. De nemesak a szállás, hanem az ételmezés sem megfelelő, ismerősöm ezen levele szerint.

A katonák általában udvariasan viselkednek és nem tollakodnak, habár túlhajtott öntudat és a szesz italok túlságos élvezete nem egyszer vezet nyílt utcán lejátszódó boxviadalokra. A katonák a korezmák előtt általában feleségeikkel, akik piszkos, fésületlen hajzatokkal, kékesvörös, puffadt arcokkal, bambán básmésködő szemükkel kimondhatatlanul visszatetsző látványt nyújtanak. Csecsesőiket a karjukon tartják és nemesak sört, hanem gint is adnak nekik anyatej helyett. S mivel public houseba gyermekkel nem szabad lépni, a korezmák előtt az utcán fogyasztják az italt. A hűn, a tudatlanság és kizsákmányolás oly erős szövetséget kötött a korezmák körül, hogy *Lloyd-Georges* alkohollelenez akciójának csak résztvevő mosollyal adóznak a londoniak.

Forduljunk be a büszke *Whitehall-utca*-ba, ahol olyan sok a kormányépület. A háztetőkről zászlók lengenek az angolok és a szövetségesek szímeivel és minden sarok mögül, minden mellékutcaából felharsog a rongyos rikkanások idegrontó ordítása: Uj orosz invázió! Az oroszok közel Thornhoz!“ „Három német cirkáló esülyesztése!“ „Konstantinápolyban lázadás kitörőben!“ „A berlini színházak kényszerbezárása!“ stb. Az utca minden épületéről plakátok rikitanak minden lehető és lehetetlen színben. *Ujonecsalगतó* plakátok! Felugrunk egy auto omnibusra, amely szintén tele van aggatva ugyanilyen plakátokkal. Elvisz bennünket a *Trafalgar Squarera*, amely ennek a hiszterikus világvárosnak bizonyára legérdekesebb tere. Most, a nappali fényben persze másként mutat mint tegnap este a fényzőrók kutató fénykupjainak a világítása mellett. Az admirális is látszólag gondtalanul tekint le a lábai alatt hullámzó tömegre. Az óriási talapzaton és a mély brit orcszlánt deszkákkal kerítették be. A deszkákon sárga plakátok *Nelson* és *Kitchener* ünnepies intőszózatival. Az emberek azonban elsietnek mellettük, anélkül, hogy egy tekintetre is méltatnák. Jobbról-balról egy-egy rezes banda játszik: verbuválnak. A hazafias dalok és indulók lelkesítésre vannak szánva, a hatás azonban gyöngő, siralmas. Dologtalan naplopók állanak ott szenvtelen, közömbös, sokszor gunyos arc kifejezéssel, mintha azt akarnák mondani: „Nekünk ugyan játszhattok! Minket bizony meg nem fogtok!“ Ha az ember szóba áll velük, a vállukat rángatják és meg vannak róla győződve, hogy nincs az a hatalom a világon, amely fegyveres szolgálatra kényszeríthetné őket. De külföldben is néhány héten belül le lesz mészárolva Germany.

Megint felkapaszkodunk az autobusz tetetejére. Első pillanatra agyanaz a zürzavar az utcákon, mint máskor. A nagy árulházak előtt tolongás, mint rendszeren. De ha az ember közéje vegyül a tömegnek, rögtön érezhető az a hiszterikus, beteges vonás, amely a tömegben annyira ragadó. A legtöbb árulház, vendéglő és kávéház pénztárain az a biztosítás olvasható, hogy az alkalmazottak közt nincs egyetlenegy német vagy osztrák. És ez olyan jóleső elégtétellel tölti el a brit kebleket. Hirdetik továbbá, hogy a ház ennyi meg ennyi alkalmazottja vonult önként a harcra. Az éttermekből elbocsátották a német és osztrák zenészeket, hogy a „külföldieskedést“ egyszersmindenkorra kiirtsák.

Ami a *belgákat* illeti, a londoniak sokkal kevésbé örülnek nekik, mint azt a világgal el szeretnék hitetni. Nap-nap mellett rendeznek botrányokat részeg belgák, akik bár erőteljes férfiak, mégsem akarnak királyukért és hazájukért hadba sietni. Különösen a fiatal belga nők ellen vannak az angolok elkéserevve, mert minden „alacsonyabb“ munkát elutasítanak maguktól arra való utalással, hogy hazájuk feledozta ma-